

in de richting van Moskou ingezet zou worden. Het eerste leek de meeste van Hitlers militaire adviseurs essentieel: de verovering van Moskou zou het hart rukken uit het gehele Russische spoorwegnet en men wist dat in de Sowjet-Unie met haar weinige wegen en vrachtauto's de verbindingen van het Rode Leger nagenoeg volledig van de spoorwegen afhankelijk waren.¹ Er werd Hitler ook op gewezen dat hij met het offensief in de richting van Moskou niet teveel moest talmen: als regel zette medio oktober de periode in van de herfstregens die het snelle opereren met tankformaties zouden bemoeilijken.

Hitler verwierp deze adviezen. Hij wenste, mede teneinde de Rode Vloot in de Oostzee uit te schakelen, eerst Leningrad te bereiken, en hij achtte het evenzeer van primair belang om de Oekraïne te veroveren teneinde van daaruit door te stoten naar Rostow; was de Sowjet-Unie eenmaal de Oekraïne, haar belangrijkste landbouw- en industriegebied, kwijtgeraakt en had men in Rostow een deel van de pijpleidingen uit de Kaukasus afgesneden, dan zou de Sowjet-Unie, zo meende Hitler, in elk geval haar ondergang tegemoet gaan – het offensief tegen Moskou zou daarmee het karakter krijgen van de genadeslag. Na verwoede debatten die enkele weken in beslag namen, ging eind augustus het nieuwe directief van het *Führerhauptquartier* uit waaraan Hitlers operatieve denkbeelden ten grondslag lagen. De maand september werd weer een maand van Duitse overwinningen: nieuwe vorderingen in de richting van Leningrad, verovering van de westelijke Oekraïne en het gebied beoosten Kiev. Beslissend waren die overwinningen niet; desondanks zette Hitler eind september nu toch het grote offensief in de richting van Moskou in dat zijn generaals hem al van eind juli af aangeraden hadden. Op de eerste dag boekten de Duitse tanks zeventig kilometer terreinwinst. Zo ging het door. Opnieuw werden honderdduizenden Russen krijgsgevangen gemaakt. Het leek alsof de weg naar Moskou open lag en toen Hitler op 3 oktober in het *Sportpalast* te Berlijn bij de opening van het *Winterhilfswerk* zijn eerste grote toespraak hield na de 22ste juni, aarzelde hij niet om zijn uitgelaten gehoor de verzekering te geven dat de strijd aan het oostelijk front eigenlijk al ten einde was: *'dass dieser Gegner bereits gebrochen ist und sich nie mehr erheben wird!'*

De gehele Duitse pers ging in die geest schrijven en ook de gelijkgeschakelde Nederlandse bladen berichtten slechts van de snelle voortgang der Duitse legers. Kwam het einde van de Russische weerstand in zicht? Een juichende Janke voorspelde het op zijn persconferenties. Bij het *Algemeen*

¹ Voor het goedertransport van de Sowjet-Unie werd in 1940 voor 98,2% door de spoorwegen gezorgd, voor 1,8% door het wegverkeer.